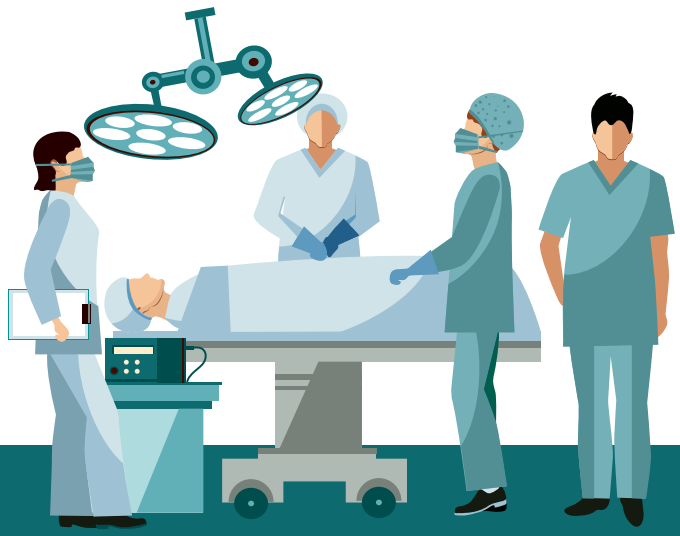
การพัฒนาระบบคัดกรองมะเร็งท่อน้ำดี สำหรับประชาชนด้อยโอกาส ในพื้นที่ชนบทห่างไกล

โดย โรงพยาบาลพนมไพร
สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

มะเร็งตับและมะเร็งท่อน้ำดีถือเป็นสาเหตุหลักของการเสียชีวิตของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากประชาชนบริโภคปลาน้ำจืดดิบก่อให้เสี่ยงต่อการติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับ และอาศัยอยู่ในชนบทห่างไกลจึงประสบปัญหาการไม่เข้าถึงบริการ ทำให้ไม่สามารถทำการรักษาได้ทันท่วงที จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้โรงพยาบาลพนมไพรได้ดำเนินยุทธศาสตร์กำจัดพยาธิใบไม้ตับ ลดมะเร็งท่อน้ำดี โดยได้รับความร่วมมือจากโรงพยาบาลร้อยเอ็ดและโรงพยาบาลจุฬาภรณ์ในการฝึกอบรมพยาบาลเพื่อทดแทนนักรังสีแพทย์ ซึ่งมีการตรวจคัดกรองที่มีประสิทธิภาพเช่นเดียวกับในโรงพยาบาลขนาดใหญ่ ทำให้เป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการรับบริการให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ส่งผลให้ผู้ป่วยได้รับการคัดกรอง และได้รับการรักษาทันทีที่ตรวจพบความผิดปกติ

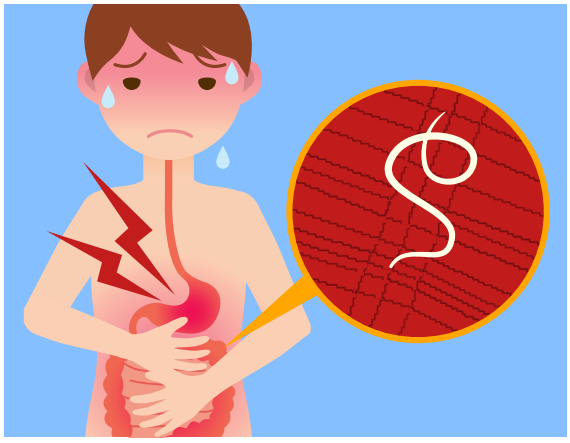

มะเร็งท่อน้ำดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

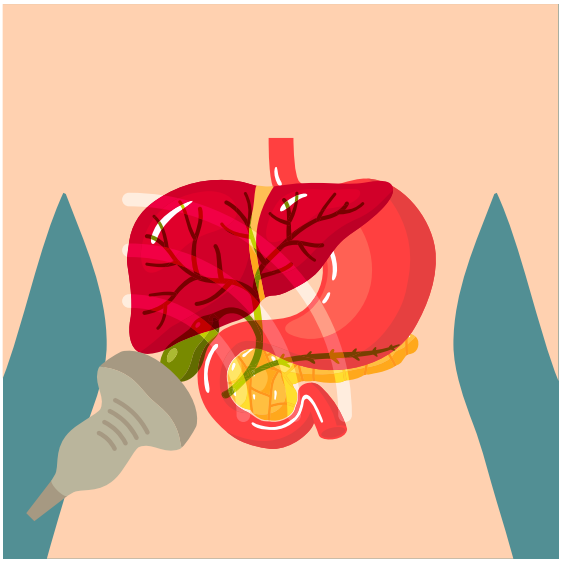
โรคมะเร็งท่อน้ำดีเป็นสาเหตุการตายอันดับต้นๆของโรคมะเร็งทุกชนิดในประเทศไทย พบมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ โดยพบในผู้ชาย 135 คนต่อประชากร 100,000 คน และ ในผู้หญิง 48 คนต่อประชากร 100,000 คน ซึ่งเป็นอุบัติการณ์ที่สูงที่สุดโดยเฉพาะจังหวัดร้อยเอ็ดพบอัตราตายจากโรคนี้ 59.2 ต่อประชากร 100,000 คน ผู้ป่วยโรคมะเร็งท่อน้ำดีจะมาพบแพทย์เมื่อมีอาการ ทำให้ช้าเกินกว่าจะแก้ไขได้ทันท่วงทีหากผู้ป่วยโรคมะเร็งท่อน้ำดี ได้รับการวินิจฉัยตั้งแต่ระยะเริ่มแรก จะมีโอกาสหายจากโรคได้มากกว่ามาพบแพทย์เมื่อโรคอยู่ในระยะลุกลาม ซึ่งผู้ป่วยจะมีอาการตัวเหลือง ตาเหลือง

สาเหตุของมะเร็งท่อน้ำดี

มะเร็งท่อน้ำดีมีสาเหตุหลักมาจากพยาธิใบไม้ตับชนิด *Opisthorchis viverrini* ซึ่งเป็นตัวปรสิตที่พบในปลาน้ำจืดชนิดมีเกล็ด เช่น ปลาตะเพียน ปลาขาว ปลาสร้อย ปลากะสูบ ปลาแม่สะแด้ง ปลาซิว ปลาแก้มช้ำ ปลาขาวนา เป็นต้น ซึ่งปลาเหล่านี้ หาได้ทั่วไปตามแหล่งน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อคนรับประทานปลาน้ำจืดเหล่านี้แบบสุก ๆ ดิบ ๆ จะทำให้พยาธิเข้าไปอาศัยอยู่ในร่างกายได้ และพฤติกรรมการรับประทานเช่นนี้ ส่งผลให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคมากยิ่งขึ้น

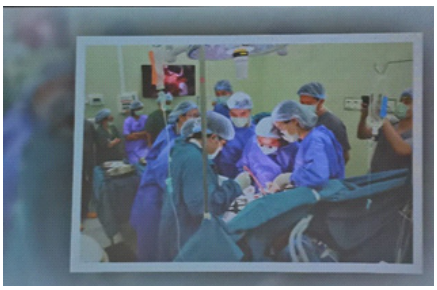
การแก้ไขเชิงพื้นที่

อำเภอพนมไพรถือเป็นพื้นที่เสี่ยงของโรค ทำให้โรงพยาบาลพนมไพรมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาเชิงรุกควบคู่กับการทำงานเชิงรับ โดยการพัฒนาระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ในบริบทของทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ทั้งด้านบุคลากร และด้านเครื่องมือ โดยได้รับความร่วมมือจากโรงพยาบาลร้อยเอ็ด และโรงพยาบาลจุฬาภรณ์ ดำเนินการศึกษาวิจัย ฝึกอบรมพยาบาลให้สามารถตรวจคัดกรองมะเร็งท่อน้ำดีด้วยอัลตราซาวด์ เพื่อคัดกรองผู้ที่พบความผิดปกติให้กับแพทย์ผู้เชี่ยวชาญต่อไป

ประชาชนในพื้นที่ได้รับการคัดกรอง

ตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา มีผู้เข้ารับบริการ 9,860 ราย พบผิดปกติ 2,086 ราย และตรวจพบมะเร็งท่อน้ำดี 22 ราย มะเร็งเซลล์ตับ 15 ราย และมะเร็งอื่น ๆ อีก 3 ราย โครงการนี้ก่อประโยชน์ชัดเจนต่อกลุ่มประชาชนด้อยโอกาสในพื้นที่ชนบทห่างไกล เนื่องจากตอนแรกประชาชนกลุ่มนี้ไม่สามารถเข้าถึงบริการได้อย่างสะดวก เมื่อมีโครงการนี้เข้ามาจึงทำให้ประชาชนมีความพึงพอใจเป็นอย่างมากที่ได้เข้าถึง บริการที่ใกล้บ้านใกล้ใจ สะดวก ทั่วถึง เท่าเทียม ไม่ต้องเสียเวลาเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปรักษาที่อื่น ทำให้มีระบบคัดกรองที่ดี ระบบส่งต่อที่จัดเตรียมไว้ล่วงหน้า ช่วยลดการเดินทางที่ไม่จำเป็น ช่วยให้สุขภาพของประชาชนดีมากยิ่งขึ้น

ร่วมมือร่วมใจ พาพนมไพรห่างไกลมะเร็งท่อน้ำดี

การแก้ไขที่ดีที่สุดของปัญหาคือความร่วมมือร่วมใจของทุกคนในพื้นที่ ไม่เพียงแต่โรงพยาบาลที่มีภารกิจในการรักษาประชาชน แต่ยังมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันยุทธศาสตร์ “คนพนมไพร ไม่กินปลาดิบ” ทั้งในสถานศึกษา และหน่วยงานส่วนท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาสะสมที่ตกค้างมาอย่างยาวนาน และสร้างความแข็งแรงของการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

